

OSIEROCIAŁY (44) *part praet act*

osierociały (36), **osirociały** (8); osierociały *RejPs* (2), *HistAl*, *MurzHist*, *BibRadz*, *BudBib*, *BudBibKaw*, *MycPrz* (4), *SkarJedn* (2), *StryjKron* (2), *KlonŻal*, *WerKaz*, *Calep*, *GrochKal*, *LatHar* (2), *WujNT* (2), *SarnStat*, *SkarKazSej*, *KlonWor*; osirociały *LubPs* (2), *Leop*, *BielKron*, *RejPos* (2); osierociały : osirociały *Mącz* (2:1), *SkarŻyw* (8:1).

Oba o oraz e jasne; -a- (40), -ã- (4); -ã- *BudBibKaw*; -a- : -ã- *MycPrz* (3:1), *SkarJedn* (1:1), *SkarŻyw* (8:1).

sg m N osierociały (9). ◇ G osierociał(e)go (1). ◇ D osirociał(e)mu (2). ◇ A osierociałégo (1). ◇ f N osierociała (6). ◇ G osirociał(e)j (1) *LubPs*, osierociałyj (1) *MurzHist*. ◇ D osierociał(e)j (2). ◇ A osierociała (1). ◇ I osierociała (3). ◇ n N osierociał(e) (2). ◇ D osierociał(e)mu (2). ◇ A osierociał(e) (2). ◇ pl N subst osierociał(e) (1). ◇ G osierociałych (2). ◇ D osirociałym (1). ◇ A subst osierociał(e) (4). ◇ I m osierociał(e)mi (1) *LatHar*, osierociałymi (1) *WujNT*. ◇ L osierociałych (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

1. *Opuszczony przez kogoś bliskiego, osamotniony przez śmierć czyjąś; bez rodziców, owdowiały, bezdzietny; orbus Mącz, Cn; orbatus Vulg; viduus Mącz (19) : Viduus, Ofierociały/ opusciały/ też złupiony/ zdarty. Mącz 495c; iam osierociała nie iest: mam sam Maryą matkę Bożą SkarŻyw 198; BYł Epiphaniusz rodzaiem Zyd z Fenicyey [...] / w dziecinstwie z matką y siostrą/ śmiercią oycowką osierociały. SkarŻyw 451; Racz się zmiłowac nad nami/ y nad wszelkimi ludźmi pokulami ftrapionemi/ fráfunkami ftreftánemi [...] y iakozkolwiek z twego dopużczenia osierociałemi LatHar 30; KlonWor ded **2v; [potym oba [synowie] vmarli/ y Mahalon/ y Chelion: y zostala niewiata osierociała/ bez meza y bez synow [remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito] Leop Ruth 1/5 (Linde)].*

W porównaniach (2): *HistAl* C7; *SkarKazSej* 673b cf »wdowa osierociała«.

Wyrażenia: »osirociale dziatki« [szyk 1:1] (2): *BielKron* 58; Bo zalofnac to iest rzecz/ gdy miły a wdzyeczny ociec abo matka vmrze a zeydzye s swiatá tego osirociałym dzyatkom swoim. *RejPos* 354.

»osierociała matka« (1): a on [Chrystus] rofkazal Aniołom/ aby na prosbę twoię wrocili mię osierociały matce moiey. *SkarŻyw* 436.

»wdowa osierociała« (3): gdyż przez nászego panowania ziemiá mogłaby iako wdowa ofierociała rzeczóná byc [Cum absque nostra dominatione terra posset quasi vidua nuncupari; szyemya mogłaby bycz szwana yakoby wdowa *HistAl* 1510]. *HistAl* C7; To spráwiwly [Olha]/ zarazem Gońca do Drewlanow wypráwiła/ dziekuiac im za to/ ilz się o nię iako o Wdowę ofierociała ftaríaia *StryjKron* 122; *SkarKazSej* 673b.

»żona, żonka, małżonka osierociała« [szyk 2:1] (1:1:1): Wszakze iefli cię nic nierufza/ ani hańba wieczná/ ani śmierć okrutná możezli téż byc tak okrutny/ aby twoich namileifzych dzietek/ aby żonki ofierociały niezaplakal *MurzHist* N; *BielKron* 58; *RejPos* 354v.

W przen (2) : Orba philosophia in Graecia, Opufzczona/ Osierociała. *Mącz* 267d; Iuz bez pochyby Zygmunta prowadza/ A Koronę mu w opiekę oddadza. Ten pewnie iedzie na palace swoie/ Osierociale Krolewskie pokoie *GrochKal* 18.

α. W funkcji rzeczownika: sierota; orphanus Vulg, PolAnt; pupillo PolAnt (4) : przypuściwłszy k łobie w rowny dział ludzi niedośćateczne/ ofieroćiałe/ wdowy/ y łtare. *BibRadz 2.Mach 8/30*; corko Krolá nawyźłzego/ mátko wielce wielebna/ mátko ośieroćiałych/ poćiecho łtruchłálych/ drogo błędnych *LatHar 487*; [Pana náłłego Iełufa obietnicze. Będę zwami/ ałz do łkonczenia łwiata/ y onę drugą/ nie opułzcze [!] was ofyerocziałych [*Non relinquam vos orphanos PolAnt Ioann 14/18*] *FlinsCunDzień E3v*].

W połączeniach szeregowych (2): vcźcie łie dobrze działáć: łzukáyćie łádu/ pomagayćie vcłfnionemu/ łáđźćie ofiuroćiałemu/ brońćie wdowy. *Leop Is 1/17*; *SkarŻyw 151*.

2. Opuszczony, samotny; bezradny, bezbronny; orbatus PolAnt; orbis Calep; nudus Cn (24) : *RejPs 109*; A przetołz/ káždemu z nas powinna rzecz iełt o to łie wlıłowáć/ ábyłmy to ofieroćiałe y náklonione do vpadku Páńłtwo k dobremu y ku poćiełze przywłeść mogli *MycPrz II A, I A3v, II A2, Dv*; [*wierzmy*] iż Rzymłki kośćioł/ nie iełt ośierociáły/ áni łam zołtał iáko ty mniamaż *SkarJedn 249*; Boże Heliałzá y Ianá Krzćicielá/ pierwłzych żywotá tákiego miłtrzew: bądż przy mnie á przyimi mnie ośiuroćiałego w obronę twoię *SkarŻyw 51, 14*; Ták Rułłacy y Litwá [...] Mázwólze biedne bez Xiąęzićá ofieroćiałe okrutnie plundrowáli. *StrykKron 335*; Iáko po łtárym páłsterzu łiły łię wıeć rádo Ośieroćiałe/ nowemu nieprzywłkłe łtádo. *KlonŻal B3*; *Calep [736]b*; [wolny nam zawłze delectus był/ y iełt principum miedzy tymi włzyłtkimi ktorzy ná ten czás o tę ofieroćiałą Koronę prołzą *Sentencja D4*].

W porównaniach (2): Nye dáy bełtiam łrogim mey nędzney dułłyczki/ Strzeż yáko ośiurocyáłey thu łinogárliczki *LubPs R3v*; ty wıełz oycá twego y męze iego/ ze rycerze łá/ á gorzko (ich) dułzy / łá iáko niedzwiedz ofieroćiały wpolu *BudBib 2.Reg 17/8*.

W charakterystycznych połączeniach: osierociały(-a, -e) dom, [korona], kośćioł, państwo (4), zbor.

Wyrażenie: »osierociały(-e) człowiek, ludzie« [*szyk 2:1*] (2:1): *RejPs 123*; Pociechá człowieku ośiuroćiałemu/ kthorego Pan łam yełth prawdziwym obrońcá. *LubPs C3 marg*; Przeto ośieroćiałęgo człowieká ratowáć nád iáłmużnę dánia przekłádaią. *SarnStat 1275*.

Szeregi: »opuszczony i osierociały« (1): kto żony nie ma: By też naybogáłłzym był/ nic nie ma łwego [...] / ná włzem opułzczony y ośieroćiały *WerKaz 288*.

»strwożony i osierociały« (1): on to zbor prze łmierć Iego K. M. Paná brátá Wáłzey K: M: łtrwożony y ośieroćiały/ bez omiełzkánia raczyłeł do obrony łwey przyiáć *BudBibKaw A2v*.

W przen [w czym] (1) : Ale gdj v łiebie vważyłz/ iáko nędzne łá [...] ony kośćioły Mołkiewłkie/ y iáko łá ośieroćiałe w náuce/ y wielką grubośćią á niewmieiętnośćią zárázone *SkarJedn 377*.

α. W funkcji rzeczownika; desolatus Vulg (5) : To łłyłzac pánienká plákałá y nárzekałá mowiac: O nędzna ia cudzoziemká y ośieroćiałá. A mátká rzecze: niemożelz być ośieroćiałą áni cudzoziemką: poniewáłz Chryłtułá mężá małz. *SkarŻyw 224*; A ktora prawdziwie wdowá iełt y ośieroćiałá [*Quae autem vere vidua est et desolata*]: niech ma nádźieię w Bogu *WujNT 1.Tim 5/5, 1.Thess 2/17*.

W połączeniu szeregowym (1): Dził [łw. Józeł] kroluie/ y zá nas [...] proł Bogá/ o dáry wızelákie/ tym ktorzy żywotá iego náłłáduiac/ w vbogich y vkrzywdzonych y ośieroćiałych/ łłużą temułz P. Ieżułowi *SkarŻyw 245*.

3. *Pozbawiony czegoś; orbus Mącz; nudus Cn (1)* : Orbus, Ośirociały/ Pozbawiony/ Ośtradány
czego Mącz 267c.

Synonimy: 1. *opuszczony, opuściący*; *α. sierota*; 2. *opuszczony, pozostawiony, samotny, zostawiony*;
3. *opuściący, ostradany, pozbawiony*.

Cf [**NIEOSIROCIAŁY**], **OSIEROCIAĆ**, **OSIEROCIEĆ**

TG